

Секція 5. Соціальна педагогіка

Атрошенко Т.Ю., викладач кафедри соціальної роботи,

соціальної педагогіки та дошкільної освіти

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Мелітополь, Україна

НАБУТТЯ ОСОБИСТІСТЮ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ Й ПЕРЕТВОРЕННЯ НАДБАНЬ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Необхідною умовою існування та ефективного функціонування людської спільноти є фіксація, збереження та передача знань у процесі комунікації, що втілюється в досвіді. Саме на досвіді ґрунтується знання людини про світ, від нього воно походить, і, зрештою, використовується як загальна світоглядно-теоретична й методологічна основа суб'єкт-об'єктної взаємодії. Натомість, в урегулюванні суспільного життя, встановленні якісно нових стосунків між людьми та групами, пошуку нового способу життя, якіснішого та змістовнішого, а також забезпеченні формування нового ставлення до навколишнього матеріального та духовного світу допомагає набуття людиною, насамперед, соціального досвіду.

Сучасні педагогічні, філософські та психологічні дослідження дають змогу тлумачити соціальний досвід як результат засвоєння індивідом під час активної взаємодії з навколишнім світом сукупності існуючих у суспільстві норм, зразків поведінки, способів мислення, засобів спілкування, цінностей, сформованих у ході соціокультурного розвитку.

Л. Канішевська зауважує, що формування соціального досвіду ефективно здійснюється під час соціально-культурної діяльності. Змістом соціально-культурної діяльності вона вбачає інтелектуальний, емоційний і досвід «поведінки» особистості, який визначає вибір тих чи інших видів діяльності. Чим ширший діапазон вибору, тим більше особистість залучена до реальних

життєвих процесів, тим швидше скорочується дистанція між «загальнолюдськими уроками життя» і «власним досвідом» (прожитим і пережитим самостійно) [2, с. 117].

Оскільки процес соціалізації, результатом якого є соціальний досвід, характеризується перетворенням надбань людської історії на внутрішні надбання особистості, то він по суті є культурним процесом. Соціальний досвід виступає шляхом, через який культура передається від одного покоління до іншого. Адже досвід, як наслідок і джерело діяльності, є її природою та сутністю, забезпечує її відтворення. Культура як людства, так і окремих суспільств утілюється в надбаннях, що відображають історично досягнутий рівень розвитку і проявляються в системі цінностей, норм, смислів, способів і прийомів організації та реалізації людської життєдіяльності, тому вона невіддільна від соціуму й занепадає поза ним. У той же час культура дає можливість до відтворення суспільства. Культура як поняття багатопланове охоплює всі сторони життєдіяльності людини – вона включає в себе систему норм і цінностей, комплекс знань, традиції, ідеали, мораль, релігійні вірування, економічний устрій, засоби виховання тощо. Отже, культура продукується діяльністю людини і, власне, її свідомістю.

Якщо ж поглянути на соціалізацію особистості з культурологічного погляду, то шляхом її здійснення виступає привчання особистості до соціальних ролей і нормативної поведінки, засвоєння нею позитивної мотивації і прийнятих у суспільстві значень. Культура, як засіб соціалізації, здійснює й соціальний контроль (пропонуючи стандарти поведінки), стимулює та регулює поведінку людей. Вона також виконує освітню, виховну, трансляційну, комунікативну, та регулятивну функції; вона робить людину людиною [1, с. 182]. Культурними агентами соціалізації в рівній мірі можуть бути національні системи освіти і виховання, суспільні інституції (сім'я, школа, неформальні групи, трудовий колектив, спільноти різного рівня та характеру), окремі індивіди.

Набуття особистістю соціального досвіду забезпечується структурами, в яких реалізується культура: фольклор, міфологія, забобони, правила побутової поведінки, національні й соціальні звичаї, історичні традиції, обряди, основні мовні структури. Вони слугують збереженню та самоідентифікації соціуму.

Способом безпосереднього відтворення соціального досвіду є традиції. Вони постають тими формами, засобами та механізмами збереження соціального досвіду, які склалися й утвердилися в ході історії і визнані необхідними для забезпечення подальшого існування та розвитку індивіда й суспільства. Однією з форм реалізації традиції є звичай, мета якого – відтворення й закріплення вже вироблених способів і форм праці, спілкування, суспільної дисципліни, сімейно-побутових відносин; регулювання взаємовідносин між людьми. Дана мета досягається наочним прикладом, закликком чинити так, як чинить той, хто виконує звичай [3, с. 44]. Реалізації цього сприяє усвідомлення й переживання людиною символічно виражених ідей, ідеалів, цінностей, норм, зразків життєдіяльності, традиційних для даного суспільства.

Однією з рушійних першореальностей соціального буття С. Левицький називає «історичну пам'ять». На його думку, соціальні явища в цілому будуть зрозумілими перш за все за допомогою історичного підходу [4]. Так минуле проявляється у сучасному як зафіксований історичний час, утворюючи цим певний соціально-культурний простір. У соціальному житті органічних груп (сім'я, нація) минуле не відпадає в небуття, а постає дієвим фактором теперішнього і майбутнього. Традиція відіграє в соціальному світі роль аналога спадковості; вона пов'язує минуле з теперішнім, створює сталість і єдність у житті органічних соціальних груп [4].

Не менш важливу роль відіграє досвід, закладений в добутках художньої літератури, зображувального мистецтва, кіно, перероблений і присвоєний особистістю. У поєднанні традицій та мовлення з'являється художні образи, які є носіями не тільки художнього досвіду, а й соціального. Якщо звернути увагу до творів для дітей, можна побачити, що концепція світу в них базується на

проблемі місця дитини в суспільстві й літературі, ролі художнього слова у вихованні особистості.

Зміни суспільства, зумовлені історичними перетвореннями, призводять до зміни сприйняття особистістю соціальних явищ, відносин. Тому набутий особистістю в процесі входження до системи соціальних зв'язків соціальний досвід також сприяє подальшому перетворенню надбань людської культури, особливостей їх передачі від покоління до покоління. Як наслідок, відбувається зміна не тільки самої особистості, а й суспільства загалом та соціокультурного середовища зокрема.

Література:

1. Докаш В.І. Соціалізація особистості: соціопсихологічний контекст / В.І. Докаш, Л.А. Онуфрієва, І.Л. Рудзевич // Проблеми сучасної психології. – 2014. – Вип. 24. – С. 177–190.
2. Канішевська Л.В. Організація соціально-культурної діяльності старшокласників шкіл-інтернатів з формування соціального досвіду / Л.В. Канішевська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : збірник наукових праць / Ін-т проблем виховання АПН України. – Кіровоград : ТОВ «Імекс-ЛТД», 2010. – Вип. 14, кн. I. – С. 116–124.
3. Кондрашова Л.В. Методика організації виховної роботи в сучасній школі : навчальний посібник / Л.В. Кондрашова, О.О. Лаврентьєва, Н.І. Зеленкова. – Кривий Ріг : КДПУ, 2008 – 187 с.
4. Левицкий С.А. Свобода и ответственность : «Основы органического мировоззрения» и статьи о солидаризме / Составление, вступительная статья и комментарии В.В. Сапова. – М. : Посев, 2003. – 464 с.